

תפיסת הקשר עם ההורים מנקודת המבט של הגננת¹

אבישג אדרי

תקציר

מעורבות הורים תורמת להצלחתו של הילד במערכת החינוכית. למרות זאת, אנשי חינוך רבים חוששים ממעורבות הורים וטוענים שהנזק שהיא גורמת עולה על התועלת המופקת ממנה. מטרת המאמר הנוכחי היא לבחון איך גננות חוות קשר עם הורים ואת תפיסתן כלפי מעורבות הורים. גישת המחקר היא איכותנית פנומנולוגית. המחקר מתבסס על ראיונות שנערכו עם 17 גננות.

ממצאי המחקר מראים שהגננות חושבות שמעורבות הורים היא חשובה וטוענות שיש להן מערכת יחסים טובה עם ההורים. הן מציגות מקרים רבים של גילויי תמיכה מצד ההורים. עם זאת, עלו גם סיפורים קשים של חוסר הערכה ותלונות לגורמים חיצוניים אפילו בנושאים שוליים, או תלונות שהוגשו בלי שהעובדות נבדקו לעומק.

מסקנות המחקר הן שמעורבות הורים נכונה חשובה לתפקוד מיטבי של הגן. על גננות לעודד מעורבות הורים עם גבולות ברורים, ולהציע להורים דרכי טיפול נאותות בבעיות שמתעוררות.

מילות מפתח: גננות, תפיסות, מעורבות הורים, קשר גננות-הורים

¹ המחקר נתמך על ידי רשות המחקר במכללת חמדת הדרום.

תפיסת הקשר עם ההורים מנקודת המבט של הגננת

אבישג אדרי

סקירת ספרות

למושג מעורבות הורים כמה הגדרות שונות, אך אפשר להבחין בשלושה סוגים מרכזיים של מעורבות: התערבות מכוונת הורים, עדכון ההורים בנעשה עם הילד וגיוס ההורים לקידום מטרות בית הספר (שכטמן ובושריאן, 2015).

בסקירה שמציגות טל ובר (2010) על אודות ההיסטוריה של מערכת היחסים בין ההורים למערכת החינוכית בישראל, הן מתייחסות לארבע תקופות: 1. תקופת הישוב עד קום המדינה – בניית החברה ומערכת החינוך בסימן של נתק מכוון מההורים וזרעים של בידול חברתי; 2. שני העשורים הראשונים של המדינה – שאיפה לשוויוניות אחידה בחברה ובחינוך על ידי יצירת "כור היתוך", גישה של טיפוח טעוני טיפוח ונתק בין הממסד החינוכי לבין הורי הילדים; 3. שנות השבעים והשמונים – מטיפוח נפרד ונבדל לניסיון ליצור אינטגרציה ושיח עם הורי הילדים; 4. משנות השמונים ועד היום – פלורליזם, הפרטה ובחירה בהשראת הממשלה הניאו-ליברלית, שלפיה הורים חזקים משפיעים על המערכת, בעוד שהחלשים נשארים מאחור.

מעורבות הורים בחינוך יכולה להתקיים בדרכים שונות ומגוונות. למשל, עזרה בשיעורי הבית, פעילות חינוכית עם הילד, השתתפות במפגשי הורים-מורים, יצירת קשר עם מורים והשתתפות פעילה בתהליך קבלת ההחלטות של בית הספר. התפקיד שמקצים ההורים לעצמם ולבית הספר קובע את סוג המעורבות בפעילויות בתהליך החינוכי של ילדים ואת רמת מעורבות זו (Saban, 2011 in Sahin, 2019). אפשטיין (Epstein, 2001) הגדירה שישה סוגים שונים של מעורבות הורית הכוללים השתתפות בהדרכה הורית, תקשורת עם בית הספר (קבלת דוחות כלליים ואישיים), התנדבות עבור בית הספר, למידה בבית, קבלת החלטות ושיתוף פעולה עם הקהילה. גם שהין (Sahin, 2019) במחקרו בחן סוגי מעורבות הורית וניסה לקבוע איזה סוג של מעורבות מעדיפים הורים לילדים בחטיבת ביניים. מדגם המחקר כלל 243 הורים משלושה בתי ספר ברמות סוציאקונומיות שונות. ממצאי המחקר מראים שהורים נוטים יותר להשתמש בלימוד בבית ובקבלת החלטות כסוגים של מעורבות הורים.

הגורמים למעורבות הורים שונים ולעיתים הם אף סותרים. למשל, במחקרם של פארק והולוואי (Park & Holloway, 2019) נמצא שהורים מעורבים יותר כשהם חושבים שהצוות החינוכי מאיר להם פנים ומקבל באופן חיובי את מעורבותם, אך באותו מחקר נמצא גם שהורים שלא היו מרוצים מבית הספר היו מעורבים יותר. כלומר, תקשורת טובה עם הצוות החינוכי מצד אחד, אך גם אי שביעות רצון מבית הספר מצד שני, מעודדים מעורבות הורים.

מעורבות הורים היא גורם משמעותי בחינוך הילד בתקופת שהותו בבית הספר בכלל, ובפרט בבית הספר היסודי ובחטיבת הביניים (Karibayeva & Bogar, 2014). חשיבותה של מעורבות הורים רבה. מעורבות הורים תורמת לשיפור אקלים הכיתה, להשקעת מאמצים רבים יותר מצד המורים ולמורל של המורים. מעורבות הורים מעודדת תמיכה בבית הספר, מה שמעלה את קרנו של בית הספר בעיני הצוות החינוכי ובעיני הקהילה כולה. כמו כן, נמצא קשר חיובי בין מעורבות הורים לבין הישגי ילדיהם ולהתנהגותם (פרידמן, 2010).

ישנן סיבות רבות לשותפות בין בית הספר להורים. השותפות משפרת את האקלים של בית הספר ואת התוכניות שלו. השותפות מעצימה את צוות בית הספר ומסייעת למורים בעבודתם, מספקת תמיכה להורים ומקשרת בין המשפחות (נוי, 2014).

במאמר שכתבו בונק ועמיתיה (Boonk et al., 2018), הם סקרו 75 מחקרים שחקרו את הקשר בין מעורבות הורים להישגים לימודיים ופורסמו בשנים 2003-2017. ממצאי המחקרים שסקרו מצביעים על כך שיש קשר בין מעורבות הורים להישגים לימודיים. ג'יינס (Jeynes, 2012) בדק במאמרו 51 מחקרים שבחנו תוכניות למעורבות הורים, ומצא שיש קשר משמעותי בין תוכניות למעורבות הורים והישגים לימודיים.

למרות היתרונות הרבים שנימנו לעיל, מורים רבים חוששים ממעורבות הורים וטוענים שהנזק שהיא גורמת עולה על התועלת שבה. אחת הסיבות לכך היא שהצוות החינוכי מוצא עצמו חשוף לביקורת מתמדת של הורים בנושאים מקצועיים (פרידמן, 2010).

אדי רקח וגרינשטיין (Addi Raccach & Grinshtain, 2017) בחנו במחקרן עמדות של מורים לגבי מעורבות הורים. הן ערכו ראיונות עם 20 מורים בבתי ספר ממיצב סוציאקונומי גבוה ומצאו שהמורים

מרגישים מאוימים במערכת היחסים שלהם עם הורים, לפיכך הם ניסו למנוע מהורים להיות מעורבים בבתי הספר, למרות שגישה זו עומדת בניגוד למדיניות העכשווית התומכת בהורות פעילה.

במחקר נוסף של אדי רקח וגרינשטיין (2016), שנתמך על ידי משרד החינוך, הן בחנו את האופן שבו תופסים הורים ומורים את התפקידים שלהם, ואת היחסים ביניהם. במחקר השתתפו 492 מורים ו-837 הורים מ-25 בתי ספר במחוזות צפון, מרכז ותל-אביב, שנבחרו במדגם אקראי. ממצאי המחקר הראו שהורים מייחסים השפעה על תהליכים חינוכיים למורים יותר מאשר לעצמם, המורים מעריכים את מעמדם ואת תפקידם יותר מההורים, ובאופן כללי למורים ולהורים יש יותר עמדות חיוביות מאשר שליליות לגבי היחסים ביניהם.

ככל שהילד צעיר יותר ההורים מעורבים יותר (פישר ופרידמן, 2009), ולכן מעורבות הורים ותקשורת עם ההורים משמעותית במיוחד בגן. דיין (2004) מציגה במאמרה התבטאויות קשות של הגננות כלפי ההורים, ותיאור של העבודה עם ההורים כחלק הקשה ביותר בעבודתה של הגננת. דיין מתארת חמש סוגיות המאירות על המקורות לקושי: שאלות של הורים המתפרשות כביקורת, בחירת המקצוע וההכשרה אליו (הגננות לומדות חינוך לגיל הרך כי הן רוצות לעבוד עם ילדים, לא עם מבוגרים), הבדלים בתפיסת הגננות וההורים את הקשר ביניהם, פער בין תפיסת הגננת את תפקידה ובין תפיסת ההורים את תפקידה, והמפגש עם ההורים בסוף היום.

במחקר של גילת, רוסו-צימט, טל וטבק (2017) נבחנה נקודת המבט של ההורים לגבי תפיסת תפקיד הגננת ותפקודה בגן הילדים. במחקר השתתפו 289 הורים לילדים הלומדים בגן טרום חובה או בגן חובה. נמצא שכמעט כל ההורים הסכימו שרמת המקצועיות הנדרשת מגננת היא גבוהה, ושתרומתה לחברה רבה. למרות זאת, רוב ההורים לא חשבו שהמקצוע אטרקטיבי, כלומר, לא היו רוצים שילדיהם יבחרו במקצוע זה, וכמו כן רובם סבורים ששכר הגננות איננו ראוי. נמצא פער משמעותי בין מעמד הגננת בעיני ההורים לבין מעמדה בעיני החברה, כפי שההורים תופסים זאת. רוב ההורים מדווחים שמעמד הגננת בעיניהם גבוה, אך רק מיעוטם חושב שגם החברה רואה את מעמד הגננת כגבוה.

בשל חשיבותה הרבה של מעורבות הורים במערכת החינוכית מצד אחד והחשש מפניה מצד הצוות החינוכי מצד שני, ישנה חשיבות רבה להערכת תקשורת הורים-מערכת החינוך. אומנם, נושא זה נחקר רבות מההיבט של תרומת מעורבות הורים להישגים הלימודיים של הילד, אולם חשוב לבחון את הנושא

בהיבטים אחרים שלו, כמו עמדות הצוות החינוכי כלפי מעורבות הורים, כדי להבין את האופן שבו אפשר לשפר את היחסים בין ההורים למערכת החינוך. לפיכך, תרומת המחקר הנוכחי היא בהרחבת הידע על התקשורת בין ההורים לגננות מנקודת המבט של הגננות. מטרת המחקר לבחון את הקשר עם ההורים מנקודת המבט של הגננות. שאלת המחקר המרכזית היא כיצד תופסות הגננות את הקשר שלהן עם ההורים?

שיטת המחקר

המחקר הנוכחי הוא מחקר איכותני הנשען על המסורת הפנומנולוגית. פנומנולוגיה היא חקר המשמעות של תופעות בעולם החברתי, מתוך תפיסת עולמם של אלו החווים אותה. הפנומנולוגיה מתבססת על ההנחה שחוויות החיים של האדם מהוות מקור משמעותי לידע וליצירת המציאות. מתוך כך, המחקר הפנומנולוגי מתחקה אחר המשמעות של הדברים עבור האדם (Polkinghorn, 2005).

אוכלוסיית המחקר

במחקר השתתפו 17 גננות מאזור השומרון. המחקר התמקד בגננות מהשומרון מכיוון שאחת השאלות עסקה בהתמודדות עם המצב הביטחוני, שאלה שלא מופיעה במאמר הנוכחי. הגננות בנות 26 עד 54 עם ותק בהוראה שנע בין שנה ל-30 שנה. שלוש עשרה גננות הן גננות-אם, וארבע גננות הן גננות משלימות שהיו קודם לכן גננות-אם. כל הגננות הן אימהות לשני ילדים עד 11 ילדים בטווח גילים רחב שנע בין כמה חודשים ועד 29.

כלי המחקר

הריאיון נפתח בכמה שאלות דמוגרפיות לצורך מתן תמונה כללית על הרקע של משתתפות המחקר. לאחר מכן, השאלות התייחסו לתפיסה ולחוויה האישית של המרואיינת בנושא תקשורת הורים-מערכת החינוך, לדוגמה, ספרי על העבודה בגן, תארי את הקשר שלך עם הורי הילדים וכדומה.

הליך המחקר

לחלק מהמראיינות החוקרת הגיעה מתוך היכרות אישית ולחלק אחר בשיטת כדור שלג, כלומר המראיינות התבקשו להפנות את החוקרת למראיינות נוספות. כמו כן, החוקרת פנתה לגננות ביישובים שבהם מתגוררות מכרות אישיות. נשלחה הודעה אחת לכיתת גננות שהחוקרת לימדה בעבר בקבוצות ווטסאפ של חברות שהן גננות. כל המשתתפות במחקר הגיעו דרך פנייה אישית ולא דרך ההודעות הכלליות שנשלחו. בסך הכול נעשתה פנייה ל-38 גננות, מתוכן 17 הסכימו להשתתף, 13 לא יכלו או השיבו בשלילה, גננת אחת התלבטה, אך החוקרת התרשמה שאינה מעוניינת ולכן לא פנתה אליה שנית, גננת אחת לא השיבה לטלפון, גננת אחת הסכימה, אך לא הצליחה להיפגש עם החוקרת ולא ניתן היה לבצע ריאיון טלפוני מאחר שביישוב שבו היא מתגוררת אין קליטה סלולרית טובה, וחמש גננות לא התייחסו להודעות שנשלחו אליהן. הריאיון הראשון נערך בתאריך 7.8.2019 והריאיון האחרון נערך בתאריך 10.5.2020. חמשת הראיונות האחרונים נערכו בזמן התפרצות נגיף קורונה, אולם בראיונות לא הייתה התייחסות למצב זה באופן ישיר.

אתיקה

לפני ביצוע המחקר מטרת המחקר הוסברה למראיינות והן התבקשו לתת את הסכמתן להשתתף במחקר וכן להקלטתן. זהותן של המראיינות טושטשה באופן שלא יאפשר את זיהויין ושמותיהן הוחלפו בשמות בדויים. כמו כן, מאפייניהן הייחודיים תוארו באופן כללי, כך שימנע זיהוי.

ניתוח הנתונים

הראיונות תומללו ותוך כדי קריאה שלהם, סומנו ארבעה נושאים עיקריים שעלו מהם. הציטוטים השונים חולקו לפי ארבעת הנושאים הללו, כאשר אחד מהנושאים היה תקשורת הורים-גננות. הציטוטים הקשורים לנושא זה נקראו בקריאה מעמיקה נוספת וחולקו לקטגוריות. בכל קטגוריה נכתבו הממצאים שעלו מהציטוטים ולכל ממצא הותאמו הציטוטים הרלוונטיים לו. לאחר שלב זה הנתונים נקראו פעם נוספת וההסברים תוקנו ושופרו בהתאם.

ממצאים

ממצאי המחקר מתייחסים למהות הקשר בין הגן לבית. כמו כן, מכיוון שחלק מהגננות היו גננות ביישוב שבו הן גם מתגוררות, ההתייחסות לחוויה שלהן הייתה גם התייחסות לחוויה של הגננות של ילדי שכנותיהן. בהמשך הפרק ישנה התייחסות לקשיים בתקשורת עם ההורים (תלונות של הורים, הורים מעורבים מדי או שאינם מעורבים כלל, הורים שאינם מקבלים את דעת הגננת והורים המגלים חוסר הערכה לעבודת הגננת) ולדרכי ההתמודדות עימם, וכן לתרומה של מעורבות הורים מנקודת המבט של הגננות.

מהות הקשר בין הגן לבית

סגנון הקשר עם ההורים שונה מגננת לגננת. חלק מהגננות מעדיפות קשר מינימלי עם ההורים וחלקן מעודדות את ההורים להיות בקשר. אחת המשתתפות במחקר, רעות, דוגלת בתפיסת ההפרדה. על פי תפיסה זו, שתי הסביבות שהילד חי בהן, הבית והגן, הן סביבות נפרדות והקשר ביניהן מצומצם (דיין, 2004). כפי שעולה מדבריה של רעות:

הקשר שלי עם ההורים הוא [צוחקת] מינימום. המנטרה שלי, ואני לא יודעת אם היא נכונה – אבל גם זה כחוויה, עוד פעם, כהורה לילדים בבית ספר – אני את שלי עושה בגן עם הילדים, מול הילדים. כמו שההורים לא משתפים אותי בבית, במה שעובר להם עם הילדים, אז אני אומרת, אני לא צריכה לשתף את ההורים עם מה שקורה. כאילו, אם היה לי תקל, אם הילד התנהג יפה או לא יפה. אני מולו.

לעומתה, הודיה מאמינה בתפיסת השיתוף, שלפיה יש קשר בין הבית לגן, שמתבטא בהתעניינות משותפת של הגננת וההורים בילד (דיין, 2004). הודיה מתארת יחסים רגועים וחמים עם ההורים כשהמוקד הוא הילד. אומנם, גם היא מקפידה לשמור על גבולות של יחסים מקצועיים, אולם היא בונה עם ההורים קשר שסובב סביב הילד: "עם ההורים? משתדלת מאוד מאוד לבנות יחסי אמון, ויחסים של סימפתיה ואמפתיה. ובדרך כלל היחסים הם מאוד רגועים וחמים. יותר לעומק, אין לי קשרים, הבנת? הקשר הוא בעיקר סביב הילד".

הדר אינה מסתפקת בקשר שנוצר, אלא מעודדת את ההורים לפנות אליה, מתוך הבנה שקשר עם ההורים מעודד טיפול מיטבי בילדם. נראה שגם היא דוגלת בתפיסת השיתוף, שמתבטאת בהתעניינות משותפת של הגננת וההורים בילד:

ברוך השם השנה, בלי עין הרע, יש לנו ממש קבוצה של הורים ממש עוטפים. ממש. שנה שעברה היה לי הרבה יותר קשה. אבל, בגדול, תמיד אני אומרת להורים כאילו, אני שמחה לקבל, לשמוע הארות, באל"ף, ובעי"ן, הטלפון שלי תמיד זמין, תתקשרו. להפך, הם מתנצלים, "ויי, סליחה". אני אומרת להם, "לא, תקשיבו, אם לא תתקשרו..." אני אומרת להם: "דוגרי, מי שמתקשר אז אני רואה את הילד שלו יותר, זה... להפך, תתקשרו כדי שלילד שלכם יהיה טוב יותר". אני מאוד מאוד רוצה שהם יתקשרו.

גננות המלמדות ביישוב שבו הן מתגוררות

מתוך 17 הגננות שרואיינו למחקר הנוכחי, שש גננות עבדו ביישוב שבו התגוררו. חלקן התייחסו לנושא וטענו שהמפגש התמידי עם ההורים והילדים גם לאחר שעות העבודה לא מפריע להן, ושהן אף שמחות לפגוש את הילדים וההורים מחוץ לגן. הגננת רעות מספרת:

אין לי בעיה עם זה. ואני מתה על זה שאני באה לגן שעשועים והילדים קופצים עליי. זה לא מזיז לי. אני מתה על זה. או בשבת לראות אותם. לא. הרבה אומרים שאי אפשר. לא, לא, לא מרגישה את זה. גם לא הפריע לי אם בגן שעשועים קצת דיברו איתי על הגן. לא, לא, לא יודעת, לא מזיז לי.

גם בראיון עם גננת אחרת, מאיה, עולים דברים דומים:

ההורים פה מפרגנים וסומכים ונותנים אמון כאילו בצורה מדהימה שלא מפריע לי, אני אומרת, לא מפריע לי לעבוד ביישוב, לא מפריע לי לפגוש אותם אחרי צוהריים. בקיצור, כאילו ממש. טוב, לא נדבר על, אני אומרת, בפורים יש פה הרים של משלוחי מנות. גם סוף שנה, שנה טובה, כל הזמן, גם סתם פתאום. גם סתם במילה טובה,

בזה. עכשיו עם כל התקופה הזאתי של הקורונה מלא הודעות כאלה ממש, בקיצור,

ממש כיפיות ש... בקיצור, כיף לעבוד, כיף לעבוד עם ההורים פה.

רונית מספרת שהדרך שלה לחיות בשלום עם עבודה ביישוב שבו היא גרה היא באמצעות שמירה על גבולות ברורים בין זמן העבודה שלה לזמנים אחרים.

[...] אני עושה ממש הפרדה, והם מכירים אותי פה כבר שש שנים בתור גננת, זאת

אומרת כאילו שאם אמא תפגוש אותי במכולת ותשאל, אז אני אומרת לה הילד שלך

ממש מקסים, אבל את מוזמנת בהחלט להתקשר בערב או לבוא לגן. אני מזמינה

את ההורים. הם יודעים שהגן פתוח משבע וחצי עד שתיים, אין אצלי הגבלה.

מקום עבודה שקרוב למקום המגורים מאפשר להגיע בקלות ובמהירות בלי צורך להקדיש זמן רב לנסיעות, כמו גם גישה נוחה וקרובה כשצריך לסדר משהו בגן. עם זאת, קשה לשמור כך על גבולות והמרחק יכול לטשטש את הגבולות שבין זמן עבודה לזמן בית עקב הגישה הנוחה והמהירה והיכולת "לקפוץ רק לרגע" כדי לסדר משהו בגן. מאיה מתארת: "כן [צוחקת] אולי זה חיסרון, אולי זה יתרון, אבל הרבה פעמים אני קופצת גם אחרי הצהריים לגן אם אני צריכה משהו, אם שכחתי משהו". שפרה אינה עובדת ביישוב שהיא מתגוררת בו, והיא רואה בכך יתרון. היא טוענת שאת הילדים לא מפריע לה לראות אחרי שעות העבודה, אבל היא לא הייתה רוצה להתעמת עם שכנה על ההתנהגות של הילד בגן:

טוב לי המרחק הזה. טוב לי שאני לא גננת של השכנות שלי. דווקא לראות את

הילדים במכולת ובגן שעשועים לא מפריע לי, את הילדים עצמם לא מפריע לי. אבל

להתקשר לשכנה שלי בדרך כאילו לספר לה איזה קשיים יש לבן שלה ואיך הוא

מרביץ או דברים כאלה, לא טוב לי.

קשיים בתקשורת עם ההורים

הגננות תיארו קשיים שונים בתקשורת עם ההורים. קשיים שעלו בראיונות באופן משמעותי הם תלונות הורים, מעורבות יתר, הורים שאינם מקשיבים וחוסר הערכה כלפי עבודת הגננת. להלן פירוט על כל אחד מהקשיים שעלו.

תלונות של הורים על הגננות

אחד הקשיים שחזרו בחלק גדול מהראיונות היה ביקורת ותלונות של הורים על גננות. הקושי התחלק לשני סוגים, מען התלונה ותוכן התלונה. לגבי מען התלונה, הגננות העירו על כך שבמקום לבוא אליהן ולשתף אותן בקושי, ההורים פנו מאחורי גבן לפיקוח ולגופים חיצוניים אחרים, או שלא הסתפקו בפנייה אליהן ועירבו גם גורמים אחרים. לגבי תוכן התלונה, לטענתן בחלק מהמקרים התלונות היו לא נכונות ונעשו בלי לבדוק לעומק את הנושא. חמש מרואיינות תיארו פנייה לפיקוח, מרואיינת אחת תיארה פנייה לוועדת החינוך ביישוב ומרואיינת נוספת תיארה כתיבה ברשתות החברתיות. בחלק מהמקרים ההורים פנו במקביל לגננת ולגוף נוסף, כלומר, לא סמכו על טיפולה בנושא. בחלק אחר של המקרים ההורים אף לא טרחו לעדכן את הגננת בביקורת שהייתה להם אלא עקפו את סמכותה ועברו ישר לפיקוח. הפניות לפיקוח לא התבצעו רק סביב נושאים מהותיים, אלא אפילו בנושא שולי כמו בחירת התאריך למסיבה. מיכאלה מספרת שכשאחת האימהות לא הייתה מרוצה מהתאריך שבו נקבעה המסיבה, האם התקשרה לפיקוח להתלונן על כך:

הייתה לי אמא שלא אהבה את זה שעשיתי מסיבה, בתור מנהלת גן, שעשיתי מסיבה, מסיבת חנוכה ביום שישי בבוקר והיא לא אהבה את זה כי זה היה היום החופשי היחידי שיש לה ולא מתאים לה שהגננת תיקח לה את זה. אז היא הרימה טלפון לפיקוח.

המרואיינות תיארו חוויה של כאב בשל ביקורת שהועברה עליהן מאחורי גבן. הדר מתארת את פגיעתה הקשה מביקורת שלטענתה הייתה שקרית. מצד שני, היא מודעת לכך שהמערכת חייבת להתייחס ברצינות לתלונות ההורים, גם כשברור שמדובר בדברים בטלים:

היו לי שני זוגות הורים מאוד מורכבים. מאוד. מורכבים במערכת. כלומר, המערכת ידעה שהם הופכים שולחנות ולא דופקים חשבון גם כשהדברים לחלוטין לא הגיוניים, אבל כשהורה עושה דבר כזה אז המערכת קודם כל מגויסת להקשיב לו. לא מצא חן בעיניה איך שעניתי לה או משהו ולמחרת כבר המדריכה שלי התקשרה אליי ואמרה שהגישו עליי תלונה לפיקוח. אחר כך היא פירטה לי בדיוק מה היו התלונות: אני כותבת דף קשר בכתב יד ולא במחשב – זו תלונה. שזה לא נכון. אבל נו, וגם אם

כן, בואי, כאילו, בסדר. ושהילדה שלה נופלת בין הכיסאות והיא לא מתקדמת והשקענו בילדה שלה מלא, היא הייתה ילדה מאוד לא פשוטה, לא לימודית ולא התנהגותית. השקענו, כאילו בקיצור, כל כך דברים פשוט התחלתי לבכות למדריכה שלי ואמרתי לה, אני, אני לא יודעת אפילו מאיפה להגיב. כלומר איך אני אמורה לענות לטענות האלו?

אורה חושבת שהמפקחות צריכות לגבות את הגננות ובמקרה של פנייה אליהן הן צריכות להפנות את ההורים קודם כול אל הגננת:

אתה פתאום מקבל טלפון מהמפקחת ואתה אומר רגע, אבל... אבל אף אחד לא דיבר איתי. כאילו, מה קורה פה? וגם... וגם אני מרגישה כאילו מצד המפקחת שזה לא כל כך מקצועי שהיא... היא הייתה צריכה להחזיר את ההורים אליי ולהגיד להם דיברתם עם אורה? התקשרתם אליה לפני שאתם מדברים איתי?

התלונות אינן נעצרות בפיקוח. בעידן הרשתות החברתיות יש הורים שמעבירים ביקורת באמצעות ביוש (שיימינג) של מוסדות החינוך ברשתות החברתיות. אהבה מתארת מצב שבו במקביל לביקורת הישירה העלתה האם צילום של המצב לפייסבוק, בלי לתת לגננת זמן לטפל בנושא בעצמה: "לא הספקתי להגיד את צודקת מאוד ולא הספקתי לטפל בזה בכלל, באותו יום אחרי הצוהריים העלתה לפייסבוק וצילמה שאין סבון בשירותים במוסדות חינוך ביישוב".

בניגוד לתחומי תעסוקה אחרים, לגננות אין תחליף. את הגננת שלא תגיע לעבודה, גם אם מסיבה מוצדקת, תחליף במרבית המקרים מחליפה שאינה מכירה את הגן ואת הילדים, או שהגן יאלץ להיסגר בשל מחסור במחליפה מתאימה. בהיעדר מסגרת לילדים, ייאלצו במקרה כזה גם ההורים להיעדר מהעבודה או למצוא פתרון אחר. כלומר, חסרונה של הגננת יוצר מעגלי פגיעה רחבים. לכן, גננת שנאלצת להיעדר מהעבודה, גם אם מסיבות מוצדקות, תספוג על כך ביקורת מהורי הילדים. מיכאלה מספרת על סיטואציה שחוותה:

באחד ההריונות היה לי שמירת הריון והפיקוח ידע. זה היה כאילו ברמה שכל שבוע אמרו לי טוב, שאת יכולה, עוד שבוע בבית ואז תחזרי לעבודה, עוד שבוע בבית, כאילו לא, לא היה הכרזה על שמירת הריון. והייתי בתחילת הריון, אז לא יידעתי את

ההורים. יידעתי אותם שאני, בהוראת רופא אני במנוחה. והבאתי מחליפה קבועה לכל הימים ואמרתי לה מה ללמד. כאילו, ממש הייתי, באמת הייתי בסדר [צוחקת]. כאילו, הפיקוח ידע בדיוק מה הסיבה שאני בגללה לא בעבודה. והורים התקשרו לפיקוח להתלונן שאין גננת מסודרת בגן. ואז כאילו היא ענתה להם שהיא יודעת וזה באישורה והכול ויש גננת מסודרת וזה. גיבתה אותי. אבל שאר השנה הם חיפשו אותי על כל פיפס. אם ראו אותי במרפאה, "אז תגידי, זה היום החופשי שלך היום"? או כל מיני.

הורים המגלים מעורבות יתר או חוסר מעורבות בגן

לפי מחקרים רבים שנעשו בנושא, שחלקם הוצגו בסקירת הספרות, מעורבות הורים חשובה ותורמת להתפתחות הילד ולמוסד החינוכי שהוא לומד בו. עם זאת, מעורבות מופרזת יכולה להזיק ולהפריע להתנהלות התקינה בגן. חמש מרואיינות תיארו מעורבות הורים מופרזת שמתערבת בתחומים שבאחריות הגננת. הודיה מתארת:

היה לי סיפור כזה שבאמת אחת האימהות היה לה מאוד מאוד קשה לה להיפרד. ראית שזה הקושי שלה, של האמא ולא של הבת, אז כן אפשרתי לה את העניין הזה, אבל ברגע שהיא התחילה להתערב בעניינים אחרים עצרתי את זה ואמרתי לה להתראות.

גם מאיה מספרת:

אז הייתה אמא אחת כזאת שזמנה פנוי בידה... אז היא הייתה מגיעה הרבה בבוקר, יושבת הרבה זמן בגן והיה לה הרבה הערות שממש, במיוחד לסייעות, שלקחו את זה למקום מאוד לא טוב. בקיצור, הייתי צריכה לשים לה קצת גבולות. היא הייתה אמא מעיקה קצת. אחת יחידה.

מצד שני, ישנם הורים שאינם מעורבים כמעט כלל במתרחש בגן, אם כי נראה שמצב זה הטריד פחות את הגננות. ענבל תיארה סיטואציה של חוסר מעורבות של ההורים בגן, כשמצד אחד זהו מצב נוח שבו

היא חשה שסומכים עליה, והיא גם מבינה שלהורים אין זמן, אולם, בין השורות משתמעת גם ביקורת על כך והבנה שזהו אינו מצב חיובי:

יש בזה גם יתרונות וגם חסרונות, אני אומרת, שבאמת מצד אחד הם לא מתערבים ואני עצמאית לעצמי ואני יכולה לעשות מה שאני רוצה בגן. מצד שני זה כיף שסומכים ונותנים את האמון שהעבודה נעשית. מצד שלישי, אני אומרת, כאילו, זה שההורים באים, שמים אותם והולכים זה דרך החיים היום, אין מה לעשות, כי כולם, איך אומרים, טרודים בפרנסתם. מביאים את הילדים בשמונה, לוקחים אותם בשתיים. אין הרבה, איך אומרים, התקשורת שלנו זה יותר על ידי זה שאנחנו מצלמים ושולחים סרטונים דרך הוואטסאפ, דברים כאלה, להורים. זהו. אבל סך הכול אני יודעת ואני מרגישה שיש אמון מאוד גדול והם מאוד סומכים עליי וזה כיף. ברוך השם, תודה לאל, זה כיף.

הורים שאינם מקבלים את דעות הגננת ומסרבים לקבל ביקורת

המראיינות מתארות הורים שמסרבים לקבל את האבחנה שלהן לגבי בעיות של ילדיהם, מתוך הכחשת הבעיה או מתוך מחשבה שהעניין יסתדר לבד ואין צורך להתערב. שפרה מתארת שלושה סוגים שונים של הורים: הורים המעוניינים ליישם את ההמלצות, הורים שאומרים שישקלו את ההצעה, אך בפועל אינם מטפלים במצב והורים שטוענים שאין צורך להתערב והבעיה תסתדר מעצמה:

[...] אני אמליץ לשלוח לריפוי בעיסוק. אז הורים יגידו לי, "ויי, תודה טוב שאמרת לי, אנחנו כבר נפנה. יש לך המלצות למישהו מסוים? מה התהליך שעושים" וכולי. ויש כאלה שיגידו אנחנו נחשוב על זה, בפועל לא ישלחו לריפוי בעיסוק עד סוף שנה. הייתה לי אמא דוגרי שאמרה לי, "אני יודעת שיש קושי, ראיתי גם בבית. אני מחכה שיסתדר מאליו, הוא עוד קטן. אם לא, אני אשלח אותו בכיתה א". ואז פנתה אליי המורה שלו בכיתה א ואמרה לי חבל שלא טופל. אמרתי לה, אני התרעתי, אני מאוד מבינה שההורים... כאילו, אני, אני אף פעם לא שופטת הורים. אני אומרת, כל אחד מה שהוא חושב, מה שהוא רואה נכון את הילד שלו, אני לא תמיד רואה את המכלול.

הורים מחליטים שלפני כיתה א הם לא מטפלים בכלום, בסדר. רוצים לראות אם יסתדר בכיתה א לבד. אני מהראייה שלי רוצה להביא את הילד בכיתה א לעשייה מיטבית, למצב של למידה מיטבית כדי שבכיתה א ילך לו חלק והוא יסתדר ולא ייתקל בקשיים כאלה שיפריעו לו לרוץ קדימה. אז אני כן מנסה להביא אותם מוכנים. נוסף על כך, שפרה מתארת מצב שבו ההורים כלל אינם מכירים בבעיה, כלומר, הם מכחישים שישנה בעיה למרות כל הסימנים המוכיחים שהיא קיימת:

[...] הוא היה בפער גדול מאוד. הוא לא דיבר בגן מילה, לא איתי ולא עם הילדים. היה מאוד בודד, גם חברתית, גם מוטורית, גם לימודית. לא ידעתי איפה הוא מונח קוגניטיבית כי הוא לא שיתף פעולה בכלום, והאמא אמרה אין בעיה. היא אומרת לי בבית הוא כותב, בבית הוא זה. הייתה מביאה לי דברים שהוא כתב. עכשיו, לא יודעת, לא רציתי להגיד עליה שהיא שקרנית, חלילה, אבל זה הפליא אותנו, כי לא ראינו שום דבר שקרוב לזה בגן.

יש הורים שלא רק שאינם מקבלים את הביקורת אלא גם מאשימים את הגננת. מיכאלה מתארת מצב שבו ילדים מתנהגים באופן קשה בגן אולם במקום שההורים ייקחו על כך אחריות הם מאשימים את הגננת, כשהיא משתפת אותם במעשי ילדיהם:

היא נכנסה לגן בוכה וזה ואני לא ידעתי לקבור את עצמי. זה גם ילדים שכאילו כבר חצי שנה מחריבים את הגן על ימין ועל שמאל ולא אני ולא המנהלת גן מצליחות להשתלט עליהם. כולה בני שלוש [...] והתקשרתי למנהלת גן ב... כאילו "די, אני כבר לא יודעת מה לעשות. אני כבר לא יכולה יותר, אני כבר..." היא אמרה לי, "טוב, אני אחזור אלייך". חזרה אלי אחרי כמה דקות והיא אמרה לי, "דיברתי עם היועצת, היא אמרה תנקי את הילדה, תחליפי לה בגדים. את הילדים תדברי איתם 'לא מקובל עלינו', כל הדברים הרגילים". והיא אמרה לי, "ותעדכני את ההורים בסוף היום שזה לא... שיידעו ושזה, ושהם צריכים לדבר עם הילד שלהם כי זה חמור מאוד". ועדכנתי את ההורים ש"היום הילד שלך הוריד את המכנסיים ועשה על ילדה אחרת בגן וזה

ממש חמור". וההורים אכלו אותי בלי מלח, ממש. זה היה [...] איך את לא משגיחה,

איך את נותנת שדבר כזה יקרה, מה זה אמור להיות?

ממקרה זה הסיקה מיכאלה שעליה לשנות גישה בכל הנוגע להורים, ובמקום להעלות בפניהם טענות

על התנהגות ילדיהם, לעבוד איתם בשיתוף פעולה מתוך הבנה שאין אשמים:

אז כאילו למדתי שפשוט צריך להיזהר לא לדרוך להורים על הפצעים ולעקוף את הדברים. היה לנו ילד שהיה לו בעיות שפתיות מאוד מאוד קשות וגם בעיות רגשיות לא, לא פשוטות... ודיברתי עם האמא תקופה על זה שהילד לא מביע את עצמו והוא מתוסכל ואנחנו רוצים לעזור לו ואנחנו רוצים לקדם אותו וברור לנו שהוא חכם ושהוא יכול וצריך מישהו שיעזור לו להוציא את היכולות שלו החוצה. והיא הייתה בראש שהילד שלה הוא מלאך. זה היה, כאילו האמא היחידה שהייתה ככה, שנתקלתי שהילד שלה מושלם ואנחנו לא יודעים איך... אמרתי לה, "מצוין, אז אני לא יודעת איך. תני לי את היכולת לעזור לו. תני לי לשתף". ואז לאט לאט הגענו לזה שהילד כזה מקסים וחייבים לקדם אותו והוא כל כך רוצה והעיניים שלו מדברות. כאילו ממש, לקחנו את זה למקום חיובי של כאילו הילד זועק לעזרה ולא, לא כי הוא מסכן ולא כי הוא חלש ולא כי האמא לא בסדר. אלא כי באמת יש לילד קושי אמיתי. ואז היא הייתה איתנו לגמרי וממש כל מה שביקשנו ממנה, כל אבחון, כל זה, היא עשתה הכול.

חוסר הערכה לעבודת הגננת

חלק מהגננות תיארו חוסר הערכה של ההורים כלפי דעתן המקצועית או כלפיהן באופן כללי. נעה מתארת ניסיון להעיר בעדינות לאם על הילד ומבינה שאולי הייתה עדינה מדי ושידרה חוסר בטחון שגרם לאם לחשוב שמדובר בגננת שאינה מקצועית מספיק:

שנה שעברה היה ילד, שהוא עדיין, כאילו הוא עדיין בגן רגיל, מאוד מאוד לא קל. כאילו מאוד, אני הגעתי כבר ידעתי שהוא צריך לעלות לוועדת שילוב, כי אז אולי הוא מקבל גננת שילוב. את יודעת, שעה בשבוע כזה, לא משהו משמעותי. אבל לא היה

ברור כל כך מה הנקודה שלו. אני ממש לא ידעתי. רק ראיתי שיש לו ממש בעיה, אבל אני לא ידעתי להגיד מה. וההורים ממש לא שיתפו פעולה, כאילו, אז זה הטעות שלמדתי ממנה הרבה, שכזה אמרתי לאמא, "תראי, אני גננת חדשה, אז באמת אני לא מכירה", לא משנה שבליבי אמרתי, כאילו, חברה, כאילו, עיני בראשי. יש לילד איזשהו קושי. אבל כאילו זה היה כזה ללכת ביחד. אז כזה אמרתי לה, "תראי, אני גננת חדשה, אני לא יודעת לזהות, אני רק רואה שיש פה איזה משהו קצת חריג וזה..." כאילו, פה שם וזה, כאילו זה היה מאוד נחמד. אבל באיזשהו שלב זה היה מאוד לרעתי. אני שמעתי את הריקושטים מגננת אחרת שהיא חברה שלי, שהאמא הייתה בקשר איתה והיא אמרה לה, "תראי, היא בכלל גננת חדשה, לא מבינה כלום מהחיים שלה" [צוחקת]. אז מזה למדתי לימוד מאוד גדול. תבואי עכשיו, את בת 42, יש לך 20 שנות ותק, זה לא משנה במה [צוחקת].

לעומת נעה, מתארת דניאל מצב שבו האם העבירה עליה ביקורת קשה עוד לפני שפגשה אותה. דניאל

מתארת את מידת פגיעתה מדבריה, שנאמרו בלי לבדוק לעומק את הנושא ובלי להכיר את הגננת.

והייתי אז באמת בתחילת תשיעי. האמא לא הגיעה למפגש היכרות ואני ישבתי ביום שקיבלתי את הילדים. לא עמדתי בכניסה אלא ישבתי על כיסא מול הדלת. נכנסה הילדה וילדות בכו, כמובן. חיבקתי את אחת הילדות ונכנסה הילדה של אותה אימא, לקח לי באמת איזה חצי שנייה כזה, את יודעת, לסיים להרגיע את הילדה שלה וראיתי שהיא נכנסה. "בוקר טוב, שלום". הילדה נכנסה לגן, האמא ברחה. אפילו לא נכנסה או, את יודעת, שלום, אני אמא של, בואי נראה מה פה, מה שם. ובסוף היום קיבלתי הודעה: "מאוד התאכזבתי לראות איך את מתפקדת בגן. את לא מתייחסת לילדים, את קרה, את אפתית", כאילו איזשהו [...] אני זוכרת, זה היה יום שישי אותו יום הראשון של תחילת שנה, אני זוכרת זה הכניס אותי לסערה מאוד מאוד גדולה. כאילו, לא, לא ראית את הפרצוף שלי אפילו, את שמת את הילדה וברחת, לא יצא לנו לדבר שנייה. כאילו, למה הגעת לכל רשימת התארים הזאת ולמה? אז זאת הייתה הקבלת פנים שלי באותו גן. עכשיו, נכון, זאת אמא אחת ואמרו לא להתייחס

כי היא אישה קשה ובלה בלה בלה... וגם כמובן היא סיפרה לי שהיא תעדכן את המפקחת והיא תעדכן את המועצה והיא, את יודעת, תעשה מזה רעש, "זוה לא ייתכן שאני לא קמה לחבק את הבת שלה".

התמודדות עם מעורבות הורים

הקשר עם ההורים נחשב לאחת המשימות הקשות והמורכבות של הגננת. מהריונות עולה שהגננות מתמודדות עם קשיים רבים ושונים בקשר עם ההורים. למרות זאת, המרואיינות טענו שיש להן קשר טוב עם ההורים, המתאפיין באמון ובפירגון. נעה מעידה: "אני בקשר ממש נחמד איתם. אני לא זוכרת איזה מישהו שיש לי קשר לא טוב איתו". גם ענבל מתארת מצב דומה:

מבחינת תקשורת הורים אין לי שום בעיה. אני, ברוך השם, 28 שנה גננת ב(שם הישוב), יש לי קשר מאוד של אמון ופתיחות ושיח ודיבור עם הורים. לא היה, ברוך השם ישתבח שמו, אף פעם איזושהי בעיה עם הורה מסוים או, טוב, יש על זה תורות שלמות, אבל ברוך השם, בלי עין הרע.

הקשר הטוב עם ההורים לא נוצר בלי מאמץ, אלא שהוא תוצר של רצון טוב משני הצדדים ושל מאמץ מצד הגננת ליצור שיתוף פעולה. כך מספרת שפרה:

כמעט ואני לא מקבלת ביקורת, ויש מה לבקר אותי, זה לא ש... אני רחוקה מכליל השלמות, אבל ההורים לומדים, מה זה לומדים? בוחרים לראות את הטוב, בוחרים לפרגן על מה שנעשה, בוחרים להעריך את העשייה החינוכית שלי. ממש אומרים לי, "ויי, אנחנו מחכים לשלוח את הילדים שלנו לגן" וזה מאוד מחמם את הלב. אני מאוד מאמינה גם בשיתוף פעולה של ההורים ואני גם הרבה משקיעה בזה, אני חייבת להגיד.

הילה מספרת שבנתה קשר טוב עם ההורים דרך פירגון והתייחסות אישית לכל ילד. הקשר האישי לא נבנה סביב מפגשים חד-פעמיים כמו אסיפת הורים, אלא בקשר יומיומי שמתבסס על הערכה כלפי הילד וכלפי הוריו:

הקשר שלי עם הורי הילדים הוא, ברוך השם, מצוין פלוס, מכיוון שאני לא מחכה עד לאסיפת הורים. יש בי איזה מן תכונה כזאת שבסוף יום אני ככה כמעט לכל אימא שנכנסת או כל אבא אני מנסה לזכור משהו טוב שהיה לילד שלו ואני מספרת איזה משפט שהוא אמר, איזה משהו חכם שהוא עשה, איזה משהו יפה וטוב שהוא עשה או שהוא צייר.

מאיה משתדלת לזכור שהיא שליחה של ההורים ומחנכת את עצמה ואת הצוות שלה לכבד את הורי הילדים, גם אם לעיתים קשה לעשות זאת:

אני, אני ממש משתדלת להיות גלויה וכמה שיותר להכין מראש. וגם בגלל שזה גן שלוש וזה פעם ראשונה בגן, אז אני כאילו ממש משתדלת להסביר את הכול וכאילו באמת, אני אומרת, שההורים ירגישו בנוח ובכיף ולבוא לגן ולהפקיד את האוצרות שלהם בידיים שלנו, ובאמת בסופו של דבר אני ממש משתדלת להיות שליחה של ההורים. אז קודם כול, אז גם אני מדריכה ככה את הצוות שלי – כבוד להורים שזה א"ב. א"ב זה הכבוד. הם מגדלים את הילדים האלה, הילדים האלה הם שלהם, הם לא שלנו. גם אם ילד מגיע, לא נעים להגיד, מסריח בבוקר כי הוא פשפש בלילה ולא החליפו לו, אנחנו... אנחנו ממש מכבדים את ההורים האלה. אז זה דבר ראשון, ממש ממש כבוד.

הגננות מספרות שהן משתדלות להקשיב ולקבל הצעות שמעלים ההורים. הודיה אומרת שהיא מקשיבה להצעות של ההורים ומשתדלת לבוא לקראתן, אבל יש לה גבולות ואם היא לא יכולה להיענות או שההצעה דורשת ממנה מאמץ גדול מדי היא תציב גבול. הודיה אומרת שחשוב לה להקשיב כדי שההורים ירגישו בנוח לשתף במחשבותיהם ורק אחרי שהיא מקשיבה היא מביעה את דעתה בעניין:

אני מאוד מאוד פתוחה בקטע הזה של ההצעות של ההורים לגבי כל מיני עניינים. עכשיו, אז אני מנסה לחפש איזשהו פתרון מפה ומפה ומפה. וברגע שזה לא מתאים, אז לא מתאים. אני לא יכולה, אני לא אכפה את עצמי יותר מדי. זאת אומרת, אני לא אבטל את עצמי בגלל זה.

מיקי מתארת מצב דומה:

הכי חשוב זה שיהיה שיתוף, שההורים ירגישו בנוח לבוא לדבר איתך. גם אם זה משהו ש... כאן בחוכמה לעשות את זה, בגלל שאם את, אם יש לך באמת גבולות ולפעמים לא הכול את מקבלת, לא כל מה שהם אומרים את מקבלת, אז יכול לקרות מצב שהורה יאטם ויגיד אני לא מדבר עם הגננת הזאת בגלל שהיא לא מקשיבה למה שאני אומר לה. אבל אני לא רוצה שיקרה מצב כזה. אני רוצה שתמיד הם יגידו מה שהם חושבים. אז תמיד אני מקשיבה. תמיד אני אומרת, "אני שמחה שפנית אליי". ואחר כך אני אומרת את דעתי בעניין, האם אני באמת חושבת שזה נכון. ואם אני חושבת שזה לא נכון, אני אסביר למה זה לא נכון.

דרך התמודדות נוספת היא ליזום שיתוף הורים בגן. הגננות תיארו שיתוף של ההורים בפרויקטים שונים בגן ואת החשיבות של מעורבות ההורים בנעשה בגן. חדווה מספרת:

אנחנו עושים פרויקטים עם הורים בכוונה כדי ליצור מעורבות, כמו כוכב השבוע, זה ילד שהוא שבוע ימים הכוכב, הוא יושב לידי הוא העוזר שלי האישי, עם כתר עם כיסא מיוחד. וההורה שלו מגיע באחד מימות השבוע שנוח להורה, הוא מעביר פעילות עם הילד ביחד, שהילד אוהב את הפעילות הזאת, לכל ילדי הגן. זאת אומרת כאילו העצמה ממש רגשית של הילד. אני מקימה את הפרויקט הזה כדי שיהיה מעורבות הורית בגן כי לדוגמה ימי הולדת אצלי זה ללא הורים, בגלל שהם קטנטנים.

גם רונית מספרת על שיתוף ההורים במתרחש בגן:

אז זה משהו שהוא כיף. כאילו, אף פעם הורים לא באו ואמרו לי, מה, איך את מבקשת, איך את... הורים ממש כל הזמן בעשייה. אין לי גם ועד הורים או כל הדברים האלה. אני לא מבינה בזה. אני שולחת הודעה מי שרוצה להשתתף, ואת רואה, באמת, כל הנתינה כמה זה חשוב להם, כמה זה כיף להם להיות מעורבים בגן.

תרומת מעורבות ההורים

הגננות ראו חשיבות רבה במעורבות ההורים והסבירו את תפיסתן בכך שללא מעורבות ההורים אי אפשר יהיה לקדם את הילד, כי קידום הילד דורש שיתוף פעולה בין ההורים לצוות החינוכי. ללא מעורבות ההורים אי אפשר יהיה לאתר את הקשיים של הילד ולתכנן את הסיוע שניתן לו. כמו שמספרת חדווה: "כי בסופו של דבר, בשביל שלילד יהיה טוב אתה צריך שיהיה שני אנשים, שני שותפים להעצים את הילד, ההורים והגננת. אנחנו צריכים לעבוד ביחד כדי שהילד בסופו של דבר יפרח". גם אהבה תופסת את התרומה של מעורבות ההורים באופן דומה:

לכוון את הלמידה בגן, זאת אומרת אני רואה, כשאני רואה את ההורים נוכחים בגן, אני מבינה מה הצרכים של הילדים הרבה פעמים. זאת אומרת, אם יש אמא שמשתפת אותי: "תשמעי, אני נעדרת מהבית כמעט כל היום, חוזרת בחמש, שש, שבע, לא יודעת מתי". אז אני מבינה שהילד הזה צריך יותר את החום ואת האהבה ואת הזה. אם יש אמא שאומרת לי: "תשמעי, אני לא מגיעה ללמידה של הילד שלי. לא מגיעה. לא מצליחה ללמד אותו", אז אני יודעת שפה אני אתן יותר את הפוקוס אצל הילד הזה. אני תמיד אומרת להורים שהם, אני מבקשת לעדכן אותי במצב שאבא במילואים או בזה או ש... מאוד מאוד חשוב, ככה אני יודעת איפה אני מכוונת, איך אני מכוונת את הלמידה בגן, איך אני... זה משפיע גם על כל האקלים של הגן.

גם הדר מתארת מצב דומה: "היתרונות ברורים – עבודה של בית וגן משותפת זאת עבודה הרבה יותר איכותית. אם אני רק עובדת על גבולות בגן אבל בבית הכול פרוץ אז זה בדיחה. זה קצת עבודה שהולכת לשווא".

מעבר לחשיבות של מעורבות ההורים להתפתחות הילד, תיארו הגננות את היתרונות הטכניים והלוגיסטיים בעזרת ההורים בקניות, בתיקון וסידור דברים בגן, בקידום נושאים בירוקרטיים ואפילו בפעילות הורים בגן. מיכל מספרת: "הרבה פעמים אפשר להשיג דברים מול המועצה, למשל, מול הרשות, רק על ידי הורים. זה לא משנה כמה תפתחי תלונות שאין לחצן מצוקה בגן, בסופו של דבר מספיק שהורה אחד ירים טלפון ובאותו שעה יבואו לתקן את הלחצן מצוקה". גם אורה מספרת על מצבים דומים:

כשאת מבקשת, הרי גננות מבקשות המון דברים מההורים. את יודעת, התקציבים שלנו דלים ופשוט כיף שאת מבקשת והורים נרתמים. למשל, הכנו איזה שלט עם הילדים בגן וכתבתי להם מי יכול לבוא לתלות. יום אחרי זה, אני לא הייתי בגן, כשחזרתי כבר היה, כאילו הגעתי והיה תלוי.

דיון ומסקנות

במאמרה דיין (2004) מתארת שלוש תפיסות המתארות את מהות הקשר בין הגן לבית. תפיסת ההפרדה, שמתייחסת לסביבת הבית ולסביבת הגן כשתי סביבות נפרדות שאין ביניהן כמעט קשר, תפיסת השיתוף, שבה הקשר מתבטא בהתעניינות משותפת של הגננת וההורים בילד ובחוויותיו בסביבת הבית והגן, ותפיסת השילוב, שבה מתקיימים יחסי גומלין בין הגננת להורים במישורים שונים ולא דווקא בהקשר לילד. במחקר הנוכחי תפיסת ההפרדה תוארה רק במקרה אחד, שבו גננת העידה שאינה מעוניינת לשתף את ההורים בנעשה בגן. תפיסת השיתוף הופיעה בתדירות גבוהה בהרבה בסיפורי הגננות, אולי מכיוון שזו הגישה המקובלת כיום במערכת החינוך בישראל. אפשר היה לשער שתפיסת השילוב תבוא לידי ביטוי בקרב גננות שעובדות ביישוב שבו הן מתגוררות, אולם מהסיפורים שתוארו לעיל נראה שהקשר מתקיים סביב הילד, בדומה למתרחש לפי תפיסת השיתוף. במחקר הנוכחי הגננות טענו שיש להן קשר טוב עם ההורים, וכמו כן, הן ראו חשיבות במעורבות הורים ועודדו אותה. עם זאת, הן העלו קשיים, בעיקר במקרים שבהם הייתה מעורבות יתר של הורים. מכך אפשר להסיק שמעורבות יתר הפריעה לגננות יותר מאשר מחוסר מעורבות. רק גננת אחת תיארה חוסר מעורבות, וגם במקרה זה הנימה השלילית לא הייתה חד-משמעית. לעומת זאת, תיארו הגננות מספר גדול של מקרים שבהם מעורבות ההורים הזיקה או הפריעה. ממצא זה תואם את ממצאיו של פרידמן (2010), שטען שלמרות היתרונות של מעורבות הורים, המורים חוששים ממנה. גם במחקר של אדי רקח וגרינשטיין (Addi Raccach & Grinshtain, 2017) נמצא שמורים העדיפו שהורים לא יהיו מעורבים.

לכאורה, תיאור הקשר החיובי עם ההורים עומד בסתירה לסיפורים של הגננות על קשיי התקשורת עם ההורים, אולם סביר להניח שמדובר בסיפורים יוצאים מן הכלל שאינם מעידים על הכלל. כלומר, שעם רוב ההורים הקשר טוב והמקרים המתוארים הם המקרים היוצאים מן הכלל.

כאמור, הגננות תיארו קשר טוב עם ההורים וטענו שהן משתדלות לשתף אותם במתרחש בגן, לכבד אותם ולפרגן להם. שיתוף ההורים, מתן אמון בהם ורחישת כבוד כלפיהם מנבאים מעורבות הורים פעילה (פישר ופרידמן, 2009). כלומר, התנהגות הגננות והיחס שלהן להורים עודדה את ההורים להיות מעורבים בגן.

המרוויחות תיארו שהן מצידן משקיעות מאמצים רבים, ולעיתים קרובות הן מרגישות שהיחס הדדי. עם זאת, לא פעם הן נפגעו מיחס שהיה לא הוגן כלפיהן לדעתן, כשהואשמו בדברים חסרי ביסוס או כשעקפו את סמכותן ופנו לפיקוח או לרשתות החברתיות כדי להתלונן עליהן. דיין (2004) במאמרה "זה תיק כבד מאוד" מציעה ליצור תיאום ציפיות באספת ההורים הראשונה. ייתכן שצריך להתייחס באספה לא רק לתיאום ציפיות אלא גם למנגנון הבקרה בגן ולהסביר שכל תלונה יש להפנות קודם כול לגננת ורק אחר כך, אם היא אינה מטופלת, להעבירה אל הפיקוח.

מגבלות המחקר

מגבלות המחקר הן בהתמקדות בגננות יהודיות המתגוררות בשומרון. במחקר המשך כדאי לראיין גננות מכל חלקי הארץ כדי לתת תמונה רחבה יותר של תפיסות הגננות, אולם בשל הרצון להתייחס לסוגייה הביטחונית, הייתה התמקדות באזור מסוים בארץ. מתוך כך, נובעת ההמלצה לערוך מחקר איכותני שיתייחס למגוון רחב יותר של גננות מאזורים שונים בארץ, מרקע סוציאקונומי שונה (של מערכת החינוך) וכן לחקור את החוויה של גננות מתרבויות שונות כמו החברה החרדית והחברה הבדואית.

רשימת מקורות

אדי רקח, א' וגרינשטיין, י' (2016). *יחסי מורים הורים בבית הספר : סוגי הון כמסגרת לבחינת מעורבות הורים בבית הספר*. משרד החינוך.

גילת, י', רוסו-צימט, ג', טל, ק' וטבק, ע' (2017). תפיסות הורים בנוגע למעמדה, לתפקידה ולתפקודה של הגננת. *חוקרים @ הגיל הרך*, 5, 90-121.

דיין, י' (2004). זה תיק כבד מאוד. *הד הגן*, ד', 4-19.

טל, ק' ובר, ת' (2010). יחסי משפחה מערכת החינוך בגיל הרך מנקודת מבט היסטורית, חומר רקע לעבודת היזמה. <http://education.academy.ac.il/Index3/?nodeId=991&page=10>

נוי, ב' (2014). של מי הילד הזה? יחסי הורים עם בית הספר של ילדיהם. מכון מופ"ת.

פישר, י' ופרידמן, י' (2009). ההורים ובית הספר יחסי גומלין ומעורבות. *דפים*, 47, 11-40.

פרידמן, י' (2010). יחסי בית ספר-הורים בישראל, חומר רקע לעבודת היזמה.

<http://education.academy.ac.il>

שכטמן, צ' ובושריאן, ע' (עורכים). (2015). *בין הורים למורים בחינוך העל יסודי, היזמה למחקר ישומי בחינוך*. האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

Addi-Raccah, A., & Grinshtain, Y. (2017). Teachers' capital in view of intensive parental involvement in school: the case of teachers in high socio-economic status schools in Israel. *Research Papers in Education*. DOI: 10.1080/02671522.2017.1329339

Boonk, L., Gijsselaers, H. J. M., Ritzen, H., Brand-Gruwel, S. (2018). A review of the relationship between parental involvement indicators and academic achievement. *Educational Research Review*. <http://dx.doi.org/10.1016/j.edurev.2018.02.001>

Epstein, J. (2001). *School, family, and community partnerships*. Westview Press.

- Jeynes, W. (2012). A meta-analysis of the efficacy of different types of parental involvement programs for urban students. *Urban Education*, 47(4), 706-742.
- Karibayeva, A., & Bogar, Y. (2014). To what extent does parents' involvement in middle school influence children's educational progress? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 152, 529-533.
- Park, S., & Holloway, S. (2018). Parental involvement in adolescents' education: An examination of the interplay among school factors, parental role construction, and family income. *School Community Journal*, 28, 9-36.
- Polkinghorne, D. E. (2005). Language and meaning: Data collection in qualitative research. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 137-145.
- Sahin, U. (2019). Parents' participation types in school education. *International Journal of Educational Methodology*, 5(3), 315-324.
- <https://doi.org/10.12973/ijem.5.3.315>